

Förord

Det har länge saknats kurslitteratur i översättningsvetenskaplig metod som är skriven på svenska och riktad specifikt till masterstudenter och doktorander i översättningsvetenskap. *Översättningsvetenskap i praktiken* är tänkt att fylla det tomrummet och fungera som en introduktion såväl på översättarutbildningar och forskarutbildningar i översättningsvetenskap som på översättningsinriktade kurser inom ramen för enskilda språkämnen.

Översättningsvetenskap etablerades sent som akademiskt ämne i Sverige. Först 1986 bildades Tolk- och översättarinstitutet vid Stockholms universitet som fick i uppdrag av regeringen att samordna översättarutbildningar i Sverige och i ett senare skede även att anordna översättarutbildningar (Almqvist 2013). I dag finns översättningsvetenskapliga utbildningar på flera svenska lärosäten: Stockholms universitet, Göteborgs universitet, Lunds universitet, Linnéuniversitet och Uppsala universitet (för närvarande vilande). Det finns även ett konstnärligt magisterprogram i litterär översättning på Akademin Valand vid Göteborgs universitet. Forskning om översättning har funnits länge och i många olika sammanhang, men översättningsvetenskap som forskarutbildningsämne instiftades först 2013 vid Stockholms universitet. Som landets två första doktorander i översättningsvetenskap skapade vi det nationella nätverket SNÖ, Svenskt nätverk för översättningsvetenskap, som är öppet för alla doktorander med översättningsvetenskapligt inriktade avhandlingsämnen. I SNÖ ingår i dagsläget ett femtontal doktorander och nyblivna doktorer från Stockholms universitet, Göteborgs universitet, Uppsala universitet, Linköpings universitet och Høgskolen i Østfold i Norge. Den här volymen är ett resultat av den första SNÖ-konferensen som hölls på Stockholms universitet i november 2016.

Boken du håller i din hand består av 1) en introduktion till metodologi i översättningsvetenskap, 2) fem översättningsvetenskapliga studier, 3) instuderingsfrågor, 4) lästips och 5) en bibliografi över översättningsrelaterade doktorsavhandlingar utgivna i Sverige 1986–2018.

I den inledande introduktionen till metodologi i översättningsvetenskap presenterar **Lova Meister** ett flexibelt och integrativt metodologiskt ramverk som på ett överskådligt sätt redogör för hur filosofiska och

teoretiska ansatser, vetenskapsteoretiska principer och forskningsmetoder bildar en metodologisk helhet i en studie. Med hjälp av exempel och referenser förankras ramverkets olika delar i en översättningsvetenskaplig kontext. Introduktionen är utformad för att kunna användas både som ett stöd för metodologiskt inriktade analyser av de fem efterföljande studierna och som en översikt över saker som det är viktigt att fundera igenom för den som ska genomföra en egen översättningsvetenskaplig studie.

I de fem empiriska studierna undersöks vitt skilda översättningsrelaterade fenomen utifrån olika frågeställningar, metoder och teoretiska ramverk. Det speglar bredden i den svenska översättningsvetenskapliga forskningen, samtidigt som variationen understryker den teoretiska och metodologiska mångfald som präglar disciplinen i ett internationellt perspektiv. I den första studien undersöker **Lisa Mendoza Åsberg** komplexa narrativa röster i fri indirekt diskurs i en litterär översättning från polska till svenska, *Jakobsböckerna* av Olga Tokarczuk. Inom ramen för det deskriptiva paradigmet (Toury 1995) fokuserar hon på översättningen som text och utforskar relationen mellan måltext och källtext med hjälp av det narratologiska fokaliseringsbegreppet (Genette 1980). I den andra studien intresserar sig **Marcus Axelson** för hur översättningar som kulturella objekt flödar mellan länder och vad deras omslag förmedlar. Med avstamp i systemteoretiska ansatser (t.ex. Even-Zohar 1990, Heilbron 1999, Sapiro 2010) undersöker han utgivningen av och paratexterna till de två amerikanska flickboksserierna om Cherry Ames och Vicki Barr som kom ut i Norge och Sverige runt 1900-talets mitt. I den tredje studien flyttar **Malin Podlevskikh Carlström** fokus till översättningarnas mottagare när hon undersöker utgivningen av rysk skönlitteratur på svenska efter Sovjetunionens fall i relation till svenskaras uppfattningar om rysk skönlitteratur. Hon visar hur polysystemteori (Even-Zohar 1990) i kombination med genreteori (Tynjanov 1971, 1977) också kan belysa flöden mellan litterära genrer och vår uppfattning om översatt litteratur. I den fjärde studien vänder sig **Elin Svahn** till en grupp nyblivna översättarstudenter för att undersöka hur översättning kan förstås som ett temporalt och socialt konstruerat begrepp ur ett översättningssociologiskt perspektiv. Utifrån en tematisk analys av ett fokusgruppsamtal nyanserar hon synen på kunskap om översättning (D'hulst & Gambier 2018) genom att konstruera ett översättningsbegrepp baserat på studenternas utsagor. I den femte studien följer **Richard Pleijel** den kollaborativa översättnings-

process som ligger bakom översättningen av antropologiska begrepp i Psalm 27 i det stora bibelöversättningsprojekt som resulterade i *Bibel 2000*. Med hjälp av arkivmaterial och begreppet tankestil (Fleck 1997) visar han hur medlemmarna i Bibelkommissionens översättningsenhet för Gamla Testamentet varit involverade i en sociokognitiv översättningsprocess där de tillsammans har tänkt, översatt och reviderat tillsammans tills översättningen fått sin slutgiltiga form.

Sammantaget illustrerar de fem studierna hur olika översättningsrelaterade fenomen – översättningar, översättare och översättande – kan bli föremål för översättningsvetenskaplig forskning när fokus skiftar mellan översättningen som text, översättningar som kulturella objekt, receptionen av översättningar i en kulturell kontext, blivande översättare som aktörer i en social kontext och sociokognitiva översättningsprocesser. Det finns naturligtvis många fler forskningsobjekt (både inom översättning och tolkning) och många fler teoretiska och metodologiska skillnader mellan studierna, men vi hoppas att detta axplock ska inspirera till livliga diskussioner och spännande ny forskning.

I slutet av boken finns instuderingsfrågor som knyter an till den metodologiska introduktionen och är tänkta som stöd för metodologiskt inriktade läsningar och diskussioner av de fem studierna. Instuderingsfrågorna kan givetvis också användas för andra texter och i andra sammanhang, t.ex. om man som opponent ska läsa och förbereda en ventilation av en kollegas studie eller om man som uppsatsskribent vill försäkra sig om att den metodologiska strukturen i ens egen studie hänger ihop.

Det finns även lästips på böcker som handlar om metod och metodologi i översättningsvetenskap och en bibliografi sammanställd av Elin Svahn över 100 svenska doktorsavhandlingar som på olika sätt handlar om översättning och tolkning. Bibliografin bygger på Birgitta Englund Dimitrovas bibliografier (2007, 2014, 2016) om översättningsvetenskapliga verk i Sverige, men har anpassats så att den enbart innefattar avhandlingar och utökats med år och titlar. Bibliografin är tematiskt ordnad och tänkt som en resurs för studenter som vill orientera sig i den svenska forskningskontexten inom något av översättningsvetenskapens många områden. Trots att inte en enda av avhandlingarna är skriven i forskarutbildningsämnet översättningsvetenskap visar mängden avhandlingar tydligt att det finns en livaktig forskningstradition att bygga vidare på.

De fem studier som ingår i den här volymen har alla genomgått en *double blind peer-review* och vi vill rikta ett stort tack till alla granskare för deras inspirerande och klarsynta kommentarer. Vi vill också rikta ett stort tack till våra kollegor på TÖI som vid ett minnesvärt biblioteksseminarium generöst bidragit med relevanta och kloka synpunkter på introduktionen till metodologi i översättningsvetenskap.

Översättningsvetenskap i praktiken är kort och gott boken vi önskar att vi hade haft när vi påbörjade vår forskarutbildning i översättningsvetenskap. Vi hoppas att den ska hjälpa dig att orientera dig i den metodologiska labyrinten!

Lova Meister & Elin Svahn
Redaktörer

Tolk- och översättarinstitutet
Institutionen för svenska och flerspråkighet
Stockholms universitet